

Základy environmentálnej filozofie

Dušan Špirko: **Základy environmentálnej filozofie**. Bratislava, Slovenská technická univerzita 1999, 148 s.

Rýchle zmeny podmienok formujúcich život našej spoločnosti sú sprevádzané dosiaľ nepoznanými fenoménmi sociálneho, ekonomického i environmentálneho charakteru a prejavujú sa o. i. aj v hodnotovej dezorientácii jednotlivcov i celých spoločenských skupín.

D. Špirko sa snaží reflektovať súčasné problémy a procesy, zameriava sa na analýzu sociálno-ekonomických faktorov a hodnotových preferencií človeka. Publikácia je jednou z prvých systematických prác zameraných na filozofickú reflexiu environmentálnych problémov. Autor skromne naznačuje, že jeho cieľom je uviesť čitateľa do problematiky environmentálnej filozofie, ale kniha svojím obsahom ďaleko presahuje tento cieľ. Na základe znalosti bohatého materiálu domácej a zahraničnej proveniencie analyzuje nosné problémy environmentálnej filozofie, princípy a historické korene hodnotového systému, stojace v pozadí našich prístupov k životnému prostrediu. Venuje pozornosť alternatívnym návrhom a riešeniam, ktoré zohľadňujú ochranu životného prostredia.

Autor hneď v úvode venuje značnú pozornosť objasneniu pojmov *životné prostredie*, *ekológia*, *environmentalistika*, *príroda a kultúra*, pričom poukazuje na nejednoznačnosť a viacvýznamovosť pri ich používaní v odborných článkoch, v médiách i v bežnej komunikácii. Pri pojmoch príroda a kultúra predkladá zaujímavé analýzy ich historicko-filozofického vývoja. Aj keď je čitateľovi z kontextu práce jasné, čo je environmentálna filozofia, bolo by vhodné, keby autor explicitne definoval predmet environmentálnej filozofie.

Veľkú pozornosť venuje analýze charakteristických momentov vzťahu kultúry a prírody, predovšetkým tých, ktoré sú relevantné z environmentálneho hľadiska. V tomto vzťahu identifikuje niekoľko východiskových princípov vyrastajúcich z historických koreňov – princíp dualizmu kultúry a prírody; princíp antropocentrizmu; princíp utilitarizmu a princíp panstva človeka nad prírodou.

Veľká časť knihy sa zaoberá analýzami techniky ako environmentálne najvýraznejšej zložky materiálnej kultúry. Pre moderného človeka je charakteristická takmer neobmedzená dôvera v techniku. Technika sa vo všeobecnosti vníma ako "nástroj" na ovládanie prírody a jej rozvoj sa aj dnes považuje za základnú podmienku pokroku. Menej sa zvažujú, resp. často sa zakrývajú – najmä v praktickom rozhodovaní – jej negatívne dôsledky. Autor upozorňuje na dva rozmery techniky. Faktom zostáva, že je spôsobom vyjadrenia človeka, existuje tu v určitej forme, človek už nedokáže bez nej žiť. Otázkou však je, akými cestami ďalej rozvíja techniku a technológiu, aby boli environmentálne prijateľné, aby čo najmenej zaťažovali životné prostredie.

Medzi najčastejšie kritizované životné princípy modernej spoločnosti patrí ekonomický rast, a s ním spätý konzumný štýl života. Hoci hospodársku i sociálnu sféru našej kultúry stále podmieňujú činitele, ktoré jej zatiaľ nedovoľujú prejsť k environmentálne únosnejšej ekonomickej stratégii, hľadajú sa nové, environmentálne (ale aj ľudsky) únosnejšie alternatívy ekonomického i celkového sociálneho rozvoja spoločnosti. Jednou z nich je koncepcia trvalo udržateľného rozvoja, prijatá na Konferencii OSN o životnom prostredí a rozvoji v Riu de Janeiro r. 1992. Agenda 21 predstavuje koncepcný dokument, akýsi plán aktivít v rôznych oblastiach spoločenského rozvoja s výhľadom do 21. storočia. Ide o dokument zameraný na sociálne a ekonomické dimenzie rozvoja spoločnosti, zohľadňujúci environmentálny kontext všetkých aktivít. To, akým smerom sa bude uberať ekonomický rozvoj, z aspektu ži-

votného prostredia ako základného priestoru ekonomických aktivít, je predmetom diskusií predstaviteľov ekonomie, filozofie, politológie a iných sociálnych vied. Týmto koncepciám a diskusiám sa D. Špirko venuje v poslednej časti svojej práce. V súvislosti s nimi kladie dôraz na zmenu vzorcov správania sa tak jednotlivcov, ako aj spoločenských skupín v oblasti spotreby, kde preferuje zásadu striedmosti a zdôrazňuje tie kvality života, ktoré nie sú odvodené od konzumu. Sú to, naopak, práve tie kvality, ktoré konzumný štýl života potláča.

Pozitívom publikácie je to, že nekončí pri hľadaní príčin našich súčasných problémov vo vzťahu k životnému prostrediu, ale naznačuje aj možné východiská. Navrhované východiská sú, samozrejme, predmetom odborných diskusií. V každom prípade ide o myšlienkovito bohatú prácu a hodnotný príspevok, ktorý môže zohrať významnú úlohu v rozvoji bádania na tomto poli. Kniha obsahuje kvalitne spracovanú bibliografiu knižných prác a najvýznamnejších časopiseckých príspevkov nielen zahraničných autorov, ale najmä domácej produkcie, čo uvíta každý, kto sa tejto problematike hlbšie venuje. Autor spracoval monografiu tak, aby sa mohla využiť aj ako učebná pomôcka pri univerzitnom štúdiu filozofických aspektov environmentálneho problému v rámci environmentálnej výchovy, zvlášť na univerzitách technického zamerania.

Zuzana Palovičová

